

МОРОЗОВА О. І.

(Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна)

КОМБІНАТОРНА СЕМАНТИКА ДІЄСЛОВА *LIE*

У статті шляхом когнітивної інтерпретації комбінаторної семантики англійського дієслова *lie* реконструйовано акціональний фрейм комунікативної ситуації неправди. У такий спосіб з'ясовано специфіку ідентифікаційного модусу концепту НЕПРАВДА.

Ключові слова: акціональний фрейм, дієслово *lie*, концепт НЕПРАВДА, комбінаторна семантика, комунікативна ситуація неправди, модус концепту.

Морозова Е. И. Комбинаторная семантика глагола *lie*. В статье путем когнитивной интерпретации комбинаторной семантики английского глагола *lie* реконструирован акциональный фрейм коммуникативной ситуации лжи. Таким способом установлена специфика идентификационного модуса концепта ЛОЖЬ.

Ключевые слова: акциональный фрейм, глагол *lie*, концепт ЛОЖЬ, комбинаторная семантика, коммуникативная ситуация лжи, модус концепта.

Morozova O. I. Combinatory Semantics of the Verb *Lie*. This article addresses the issue of reconstructing the actional frame of the communicative situation of lying via cognitive interpretation of combinatory semantics of the English verb *lie*. In such a way the specificity of the identifying modus of the concept LIE is established.

Key words: actional frame, verb *lie*, concept LYING, combinatory semantics, communicative situation of lying, modus of a concept.

Іменем концепту НЕПРАВДА в сучасній англійській мові є лексема *lie* оскільки її основне значення, на відміну від значення її численних синонімів, є прямим, стилістично нейтральним і простежується в усіх її дериватах (*lying, lyingly, liar, belie*). Дослідження семантики слів із коренем *lie-* у типових контекстах, зафіксованих у лексикографічних джерелах, дозволяє встановити їх епідигматичну структуру та виявити їх основне значення, а отже, отримати дані стосовно організації концепту НЕПРАВДА у його статичних модусах – класифікаційному і структураційному [Морозова 2000, с. 18-26; 2008, с. 115-182]. Розгляд цих слів у конкретних контекстах надає можливість виявити їх ситуативно зумовлені ознаки, когнітивна інтерпретація яких уможливорює отримання відомостей щодо особливостей актуалізації концепту НЕПРАВДА в дискурсі, тобто у його динамічному – інтерпретаційному – модусі [Морозова 2008, с. 223-265].

Лексема *lie* має два частиномовні варіанти – іменний та дієслівний. Семантика дієслова *lie* відбиває уявлення носіїв сучасної англійської мови про неправду безпосередніше, ніж значення іменника *lie*. Як зазначає Н. Б. Мечковська, у дієслівній лексиці немає (чи майже немає) “кабінетного”

добудовування (“домислювання”) слова до поняття [Мечковская 2000, с. 363]. Це означає, що дієслово *lie* характеризує конкретну ситуацію неправди, тоді як іменник *lie* робить її предметом абстрактних міркувань.

Словникові дефініції, у яких зафіксовані семантичні ознаки слів із коренем *lie-*, надають обмежені відомості стосовно знання носіїв англійської мови про неправду, наявність котрого дозволяє їм уживати ці мовні одиниці у менш характерних ситуаціях. Виявлення комбінаторних властивостей предикатного слова *lie* (насамперед, дієслова) уможлиблює поглиблення наукових уявлень про організацію концепту НЕПРАВДА, а саме, про особливості його актуалізації в дискурсивних контекстах.

Об’єктом наведеного у статті аналізу є англійське дієслово *lie*, а **предметом** – комбінаторні властивості цього дієслова, в яких маніфестована його рольова структура. **Метою** дослідження є встановлення семантичних ролей дієслова *lie*, які виступають базовими конститuentами акціонального фрейму, що моделює ситуацію неправди.

Особові форми дієслова *lie*, відповідно до ознак його частиномовного класу, завжди є вершиною зорганізованої їм синтаксичної структури. У структурі речення їм відповідає предикат. Неособові форми цього дієслова (інфінітив, герундій та дієприкметник) виконують роль семантичного актанта, виступаючи як уключений предикат. Своєрідність конструкцій такого типу полягає в тому, що “у глибинній структурі одна ситуація ніби вставлена в іншу, і ця складна, у декілька ярусів, смислова структура одержує компактне економне вираження у поверхневій структурі висловлення або словосполучення” [Никитин 1988, с. 125].

Розглянемо **рольову структуру** дієслова *lie*. Словникове тлумачення його основної семеми “говорити неправду; промовляти хибу, говорити неправдиво” (to tell a lie or lies; to utter falsehood; to speak falsely [Oxford English Dictionary - OED]) є у певному сенсі неповним, оскільки не вказано, хто говорить неправду, кому і про що. Структура, що містить змінні, має такий вигляд: **X lies to Y about Z**. У ній виокремлюються три незв’язані змінні: X – той, хто промовляє речення; Y – той, кому адресоване речення; Z – референтна ситуація. Ці змінні є базовими аргументами дієслова *lie*: агент – ініціатор дії, який контролює її (здатний розпочати та припинити її), адресат – одержувач повідомлення при дієсловах мовлення й об’єкт – річ, стан або існування якої є предметом уваги.

Будь-які зміни аргументів дієслова *lie* ведуть до трансформації його денотата. Так, наприклад, зміна уявлення про агента як суб’єкта, який свідомо та цілеспрямовано вдається до мовленнєвої дії з наміром увести адресата в оману, трансформує ситуацію неправди в ситуацію помилки. У випадку суміщення адресата з агентом наявна ситуація самоомани. Зміна

характеристик об'єкта, скажімо, варіювання параметрів “хибність змісту повідомлення” і “релевантність повідомлюваної інформації”, трансформує ситуацію неправди у споріднену (але не тотожну) ситуацію нерелевантності.

У дискурсі, де дієслово *lie* співвідноситься з конкретною ситуацією, позиції X, Y і Z мають бути заповненими. Це можна здійснити одним із двох способів: (1) зв'язавши змінну за допомогою логічного оператора, приміром, квантора загальності (наприклад, *All people lie*); (2) підставивши на місце змінної константу (наприклад, *He lied*). Незаповнені семантичні валентності дієслова *lie* називаємо факультативними актантами, або партиципантами, а заповнені – облігаторними актантами, або просто актантами [Тестелец 2001, с. 156-161].

1. Агенс є облігаторним актантом дієслова *lie*, коли останнє вжито у формі активного стану. При його використанні у формі пасивного стану агенс має статус факультативного актанта, наприклад: *You can **be lied to** only if you suspend disbelief* (cgi.pathfinder.com).

Агенс дієслова *lie* – це наділений свідомістю і волею уособлений суб'єкт (жива істота), який володіє знанням стосовно справжнього стану речей. При введенні квантора заперечення ознаки “уособленість” і, відповідно, “знання”, можуть усуватися, наприклад: *Robots never lie* (BNC, 736, FSB 703).

Ознака “уособленість” може, навпаки, актуалізуватися в іменниках, що позначають неуособлені сутності, внаслідок переносу значення. Покажемо це на прикладі, що ілюструє метонімічний перенос значення: *Eyes could **lie**, but voices couldn't, not really* (BNC, 736, CFY 1714).

2. Адресатом дієслова *lie* є реальний індивідуальний суб'єкт (той, що не збігається з агенсом) або той, що уявляється реальним, а також колективний суб'єкт. Усі ці різновиди експлікуються прийменниковим додатком із *to*. Наведемо приклади: *86 per cent **lie** regularly to parents, 75 per cent to friends, 73 per cent to siblings, and 69 per cent to spouses* (watchmanmag.com); *They **did not lie** to men but to God* (Bible, Acts 5: 3,4); *I was showing early symptoms of becoming a professional baseball man. I **was lying** to the press* (lexnet).

Експлікація адресата не є обов'язковою для дієслова *lie*, тобто вказівка на нього може міститися у контексті. Це властиво ситуаціям викриття неправди, оскільки цей тип ситуацій передбачає одночасну наявність у місці, де відбувається спілкування комунікантів, обох головних учасників – адресанта й адресата, наприклад: *“You're the only person here who'd done any work on that case.” “You're **lying!**”* (Dibdin, с. 261). Якщо дієслово *lie* вживається для характеристики агенса, то адресат також не вказується, але з іншої причини, яка полягає в його нерелевантності. Наприклад: *He is not like man who does **lie*** (watchmanmag.com).

На відміну від агенса, адресат неправдивого висловлення (далі НВ) не обов'язково володіє знанням про справжній стан речей. Відсутність у нього цього знання є однією з умов успішності неправди. Зважаючи на те, що неправда являє собою приховано-стратегічну дію, термін “адресат” не є цілком адекватним для опису цієї ролі: у разі успішності неправди той, кому адресоване НВ, виступає скоріше у ролі пацієнса. Однак, щоб не ускладнювати термінологічний апарат дослідження шляхом уведення терміна “адресат/пацієнс”, ми надалі вживатимемо термін “адресат”, що звичайно застосовується на позначення одержувача повідомлення при дієсловах мовлення [Тестелец 2001, с. 214].

3. Об'єкт дієслова *lie* має характерну відмінність від об'єкта багатьох дієслів мовлення. Так, Г.Вайнріх зазначає, що НВ відрізняється від правдивого (невимовленого) висловлення за параметром заперечення, яке він називає “асертивною детермінантою”, або “нульовою асертивною морфемою” [Вайнріх 1987, с. 70, 74]. Інакше кажучи, НВ заперечує ту ситуацію, яка, з погляду мовця, відповідає справжньому стану речей, заміщаючи її вигаданою ситуацією. Таким чином, удаючись до неправди, суб'єкт мовлення створює нову суть, тобто різновидом об'єкта в такому випадку є ефектив (*object effected*) [Dirven, Verspoor 1998, с. 85-86], або фактитив (результат як каузований предмет) [Жаботинська 2006, с. 180]. Щоб уникнути ускладнення термінології, надалі ми використовуватимемо на позначення цієї сутності родовий термін “об'єкт”.

Об'єкт дієслова *lie* може експлікуватися у поверхневій структурі або залишатися на імпліцитному рівні. У першому випадку об'єкт неправди позначається іменниковою групою з прийменником *about*. Наведемо приклади: *36 per cent lie about important matters* (hydra.umn.edu); *I never lied about anything once upon a time* (O'Neill 1, 113).

Утім, об'єкт неправди може бути не тільки експліцитним, але й імпліцитним, інкорпорованим у семантичну структуру дієслова *lie*, або, за Н.Д.Арутюною, **внутрішнім** [Арутюнова 1999, с. 608]. Український еквівалент дієслова *lie*, що застосовується в роботі, – *говорити неправду* – позбавлений цієї властивості, але її має його розмовний відповідник – *брехати*.

Внутрішній об'єкт дієслова *lie* може виноситися за межі слова, утворюючи формальний об'єкт [там само], що відбивається граматичними відношеннями (*to tell a lie/lies* – говорити неправду). Таким чином, наведена вище тримісна модель предиката *lie* фактично є чотиримісною: **X lies (=tells L) to Y about Z**. L тут репрезентує внутрішній об'єкт дієслова *lie*.

Внутрішній об'єкт дієслова *lie* міг експлікуватися у середньоанглійській мові, наприклад: *Many lesingis y haue herd him **lie*** (OED); *Aijb, My tounge that neuer **lied** lesinge* (OED). Вислів *to lie lesinge* (*to lie a lie* – досл.: “брехати неправду”) у сучасній англійській мові не вживається.

4. Оцінка. Іменник *lie*, за допомогою якого тлумачиться значення дієслова *lie*, у свою чергу, визначається як “засуджувана неправда, вираз суворого морального осуду” (a criminal falsehood, a violent expression of moral reprobation [OED]). Це є свідченням того, що дієслівна лексема *lie* залучає до складу своїх партиципantів оцінку. Опис оцінної ознаки дієслова *lie* попередимо деякими зауваженнями теоретичного характеру.

Спрямована на розпізнання неправди діяльність свідомості людини значною мірою є інтуїтивною, оскільки адресатові нерідко доводиться спиратися не тільки на раціональність, а й на інтуїцію, яка породжує оцінні уявлення орієнтовного характеру. Міркування стосовно неправди не можуть бути беззастережно фактуальними, оскільки вони звичайно залишаються у сфері думки (рос. мнения) як диктальна частина при модусах – предикатах оцінного відношення “(я) вважаю / гадаю / думаю, що...” [Никитин 2000, с. 13]. Такі висловлення, як *I am positive that he's lying* (Я впевнений / немає сумніву, що він говорить неправду), є не лише констатацією власної думки, але й звинуваченням.

Неправда може оцінюватися на різних рівнях опису денотата – аксіологічному, онтологічному, епістемічному або репрезентаційному. Аксіологічна оцінка, безсумнівно, є характернішим виявом оцінності, ніж онтологічна, епістемічна або репрезентаційна. Утім у теорії оцінки треба знайти місце і для останніх різновидів, що теж ґрунтуються на інтуїції, але застосовуються до об'єктивних уявлень про світ – “позакориснісних і симптоматичних (орієнтовних) міркувань про речі, події та їх ознаки” [там само, с. 10].

Розглянемо, які оцінні семи можуть актуалізуватися у семантичній структурі дієслова *lie*, звертаючи увагу на природу ознаки, що є підставою оцінки. Оцінне значення дієслова *lie* інтенсифікується при сполученні останнього з модифікаторами, яким відповідають ролі **сирконстантів**, що не входять до семантичного опису дієслова *lie*. Як комунікативний центр дієслівної конструкції, сирконстант впливає на комунікативно найбільш значущу частину дієслова *lie*, якою можуть бути:

А. Частотність неправди, наприклад: *Now I learn that you **have been lying** to me systematically* (Murdoch, 408). Висока частотність неправди може бути концептуалізована як континуальність, наприклад: *It occurred to me that they <...> had been persuaded that I was in his pay, **lying** to Julie throughout*

(Fowles, 448). Прислівник *throughout* (увесь час) тут акцентує не тільки підвищену частотність неправди, але й її безперервність.

Неодноразово висловлювана неправда, особливо, континуальна, є морально засуджуваною, тоді як указівка на те, що певній людині невластиве говорити неправду, що одиничний випадок є винятком із загального правила, може слугувати виправданням її поведінки. Це підтверджують такі приклади: *Perhaps the only thing in my favour was that I **lied** very little* (Fowles, 21); *She'd **never lied** to Stephanie before* (Michael, 33).

Таким чином, підвищена частотність неправди служить підставою її негативної етичної оцінки комунікантами, а знижена її частотність дещо пом'якшує останню.

Б. Характеристики людини, яка каже неправду, також експлікуються за допомогою сирконстантів дієслова *lie*. Це можуть бути як її постійні риси, так і тимчасові, що проявляються лише за певних умов, навіть у ситуації, що є одиничною. Вони набувають емотивної оцінки (“приємно/неприємно”), яка, у свою чергу, може редуковано інтерпретуватися у загальнооцінних термінах “добре/погано”, наприклад: *"When did you last use the Reading Room?" "Two months ago," **lied** A, cunningly* (Lodge, 37). Прислівник *cunningly* (хитро, спритно) акцентує ознаку мовця, що виявляється лише в певній ситуації. Іншими словами, це не означає, що мовець є взагалі хитрою або спритною людиною. Емотивна оцінка, котра актуалізується в семантиці дієслова *lie* в цій ситуації, – “неприємно”, загальна оцінка – “погано”. *How do you refuse an invitation? **Lie**, politely* (proquest.umi.com). Вживання прислівника *politely* (увічливо) у ролі модифікатора дієслова *lie* веде до зіткнення емотивних значень “приємно” і “неприємно”, які взаємно нейтралізуються. Загальна оцінка, таким чином, є нейтральною.

В. Спосіб промовляння неправди. У сучасній англійській мові наявна низка фразеологізованих оцінних модифікаторів дієслова *lie*, в основі семантики яких лежить перенос значення, тобто ситуація неправди осмислюється крізь призму іншої ситуації: *to lie in/through one's teeth* (досл.: крізь зуби), *to lie in one's throat/beard* (досл.: крізь горло/бороду), *to lie like a flatfish/rug/trooper/conjuror* (досл.: як камбала/килим/солдат/ фокусник. Розглянемо процес формування значення цих одиниць на прикладах.

Для осмислення фразеологізму *to lie like a rug* потрібне певне зусилля з боку реципієнта, що полягає у співвіднесенні *lie*² (говорити неправду) з його омофоном *lie*¹ (лежати). Обидва слова походять від індоєвропейського кореня **legh-* (лежати, покоїтися). Формування значення дієслова *lie*² (говорити неправду) йшло шляхом метафоричного переносу. Внутрішня форма слова *lie*¹ (лежати) згодом перестала бути актуальною для носіїв англійської мови, але глибинний зв'язок двох концептів (ГОРИЗОНТАЛЬНЕ ПОЛОЖЕННЯ і

НЕПРАВДА) простежується і сьогодні. Це підтверджується, наприклад, тим, що у британському сленгу *to put* (основне значення – “класти”), особливо *to put across*, означає “обманювати”. Дієслово *put* бере активну участь в утворенні фразеологізмів, що належать до лексико-семантичного поля обману, наприклад: *to put a false construction upon*; *to put a gloss*; *to put false coloring upon*; *to put on the mask*; *to put on*; *to put a front* тощо.

Одночасна активація концептів НЕПРАВДА і ГОРИЗОНТАЛЬНЕ ПОЛОЖЕННЯ, що є підставою розуміння значення фразеологізмів *to lie like a flatfish/rug/trooper*, становить собою, на думку К. Рікса, “найважливіший каламбур у мові” [Ricks 1972, с. 123]. Дослідник підтверджує свою думку низкою цитат

із Шекспіра, наводячи, наприклад, кінцеві рядки сонета 138: *Therefore I lye with her, and she with me, || And in our faults by lies we flattered be* [там само, с. 130-131]. Основою гри слів у цьому випадку є схожість звукової форми дієслів *lye* (лежати) і *lie* (говорити неправду). Психоаналітик Дж. Форрестер, назвавши свою статтю “Lying on the Couch” [Forrester 1989], теж використовує цей концептуальний зв’язок. Наведений заголовок є багатозначним: він може інтерпретуватися як “лежачи на кушетці”, тобто проходячи курс психоаналізу, та як “кажучи неправду на кушетці”, тобто кажучи неправду психоаналітику.

Цей концептуальний зв’язок простежується не тільки в англійській, але й в інших мовах, на що звертає увагу Н.Д.Арутюнова, підтверджуючи свої спостереження цитатою з листа А. Білого до Асі Тургенєвої: ““істина” є неправдою правди, це “лежача” правда, вбита правда. Бо істина є абстрактне положення; все, що покладає – “лагає”, тобто спотворює; лог – *Lüge*, лог – лжа” [Арутюнова 1999, с. 555].

Для того, щоб зрозуміти зміст висловлення з дієсловом *lie* у такому контексті, потрібне розумове зусилля з боку реципієнта, що спричиняє характерний ефект: оцінюваний денотат привертає до себе його увагу і тим самим потрапляє у царину цікавого для реципієнта, що послаблює загальну негативну оцінність, притаманну цьому слову.

Іншою є підстава порівняння у словосполученнях *lie like a conjuror/gas-meter/dog* (досл.: як фокусник/газовий лічильник/собака), *lie as fast as a doggy/horse can trot* (досл.: говорити неправду так швидко, як собака/кінь може бігти). У них обіграється сполучення дієслова *lie* з прислівником *fast* у значенні “сильно, значно”. Цей прислівник має ще й значення “швидко”. Співвіднесення цих значень у наведених вище словосполученнях служить основою внутрішньолексемного переносу значення, усвідомлення якого реципієнтом також відносить їх до оцінної сфери цікавого для нього.

Словосполучення *to lie for the whetstone* з'явилося у середньовічні часи, коли в Англії існував звичай вішати на шию людині, яка каже неправду, точильний камінь. Його мотивація для носіїв сучасної англійської мови є втраченою. Однак увагу людини, яка сприймає висловлення з цим словосполученням, може привернути саме факт уживання слова *whetstone* (заст.: точильний камінь), що надає висловленню відтінку книжності. Аксіологічна оцінка, яка асоціюється з цим висловом, кваліфікується як негативна, але вона є дещо пом'якшеною за рахунок високого стильового регістру, до якого відноситься слово *whetstone*.

Негативна аксіологічна оцінка не входить до складу обов'язкових ознак дієслова *lie*. Підстава оцінної ознаки закладена у значенні останнього як порожнє місце, що має бути заповненим. У культурах, які розвивалися під впливом християнства, неправда зазвичай асоціюється з негативною оцінкою: вона морально засуджується, оскільки, як правило, говориться з корисливою метою і спрямована на те, щоб завдати шкоди адресатові. Л.Коулмен і П.Кей зазначають, що хоча й неправда звичайно продиктована егоїстичними міркуваннями, а хірургами звичайно є чоловіки, з цього не випливає, що сема негативної оцінки входить до значення слова *lie*, а до значення слова *surgeon* (хірург) – сема “чоловіча стать” [Coleman, Kay 1981, с. 36]. Хоча стереотипна асоціація неправди з негативною оцінкою є доволі стійкою для носіїв сучасної англійської мови, у їх дискурсивній практиці трапляються випадки, коли неправда оцінюється позитивно, наприклад: “*Lie to me,*” sings Sheryl Crow (cgi.pathfinder.com). Підставою позитивної аксіологічної оцінки тут є те, що неправда викликає позитивні емоції адресата, що її розпізнав. Зокрема, наказова форма дієслова *lie* свідчить про те, що позначувана ним дія належить до бажаних – приємних або корисних – для адресата.

Г. Мотиви/цілі мовця. Підставою аксіологічної оцінки слугують і цілі мовця, який вдається до неправди, які є провідним складником його **мотиву**. Розглянемо зв'язок оцінки з мотивами мовця на прикладі: “*Yes,*” *I lied, because I didn't think she could handle the truth, and I knew I couldn't handle an explanation* (Steel, 252). У цьому фрагменті у фокусі уваги знаходяться мотиви мовця, який вдається до неправди задля полегшення ситуації, причому не тільки для нього самого (*I knew I couldn't handle an explanation*), але й для його співрозмовника (*I didn't think she could handle the*). Оцінка в цьому випадку не є різко негативною, оскільки мотиви мовця, власне кажучи, є не виключно егоцентричними, але й певною мірою альтруїстичними.

Д. Бенефіціантом неправди, як правило, є адресант. Неправда продиктована егоїстичними міркуваннями, навіть якщо має місце ситуація вибору між “милосердною неправдою” та “жорстокою правдою”, коли

сказати правду значить завдати шкоди людині, з якою мовець пов'язаний певними стосунками. Якщо правда веде до погіршення стосунків, це негативно позначається й на самому суб'єкті неправди. Однак саме у ситуації "святої неправди" (задля блага іншого) може виникнути необхідність в експлікації бенефіціанта, наприклад: *"Why should she **lie** for you?" Sabrina looked at the discreet crowd dining on the restaurant's famous veal and duck and spicy gossip. They would **lie** for their own protection, but few would **lie** for another (Michael, 115).* У наведеному фрагменті експліковано два типи бенефіціанта дієслова *lie*: суб'єкта мовленнєвої дії, на позначення якої вжито це дієслово (*for their own protection*), та "іншого" (*for you* – задля тебе; *for another* – задля третьої особи).

Таким чином, мотиви/цілі мовця, який промовляє неправду, є підставою семантичної ознаки дієслова *lie*, здатної набувати різних значень. Мотиви/цілі звичайно є егоцентричними і, як наслідок, засуджуваними, оскільки для того, щоб досягти мети, мовець, як правило, використовує неетичні засоби, хоча із цього правила існують і винятки.

Е. Результат. Оцінно релевантним параметром ситуації неправди є результат останньої (успішність/неуспішність), наприклад: *Can Adults Coach Children to **Lie** Successfully?* (erlbaum.com). До традиційних цінностей західних культур належить здібність досягати успіху, незважаючи на характер мети. Успішність, як правило, асоціюється з позитивною аксіологічною оцінкою, що веде до конфлікту оцінок, коли йдеться про неправду. У наведеному прикладі спостерігається зіткнення аксіологічної оцінності дієслова *lie* (негативна) та прислівника *successfully* (успішно). Згідно із загальним когнітивним принципом пріоритету конкретних випадків перед загальними [Lakoff 1988, с. 74], позитивна оцінка модифікатора нейтралізує негативну прагматичну оцінність слова *lie*.

До рольової структури дієслова *lie* можуть входити й **оцінно нейтральні сирконстанти**, що експлікують онтологічні характеристики позначуваної дієсловом ситуації. До них належать **місце/час**, що виступають як кореферентні сирконстанти, та **обстановка**.

Підведемо підсумки. Семантичним валентностям предикатного слова *lie* відповідають ментальні об'єкти, які виконують певні семантичні ролі. Вони виступають базовими конститuentами акціонального фрейму ситуації неправди, що містить слоти АГЕНС, ОБ'ЄКТ, АДРЕСАТ, МЕТА/РЕЗУЛЬТАТ, СПОСІБ/МАНЕРА та ОЦІНКА. ОБ'ЄКТ може бути ікорпорованим або формальним, але він завжди експлікується в поверхневій структурі. Заповнення слотів АГЕНС і АДРЕСАТ залежить від форми предикатного слова: при вживанні дієслова *lie* в особовій формі (дійсний спосіб) АГЕНС відповідає актанту, тобто його експлікація є обов'язковою, якщо ж дієслово *lie* виступає

в безособовій формі, АГЕНС експлікується залежно від контексту. Інші параметри ситуації неправди можуть як експлікуватися, так і пресупонуватися, що визначається комунікативним фокусом висловлення, в якому вживається дієслово *lie*. Подальші перспективи дослідження полягають у зіставленні даних, отриманих шляхом моделювання концепту НЕПРАВДА в ідентифікаційному модусі, з даними, які характеризують статичні модуси цього концепту, а також екстраполяції відповідних відомостей на інші світоглядні концепти.

Література

1. Арутюнова Н.Д. Язык и мир человека. – 2-е изд. – М.: Языки русской культуры, 1999. – 896 с.
2. Вайнрих Г. Лингвистика лжи: Пер. с нем. Е. Г. Казакевич // Язык и моделирование социального взаимодействия / Сост. В. М. Сергеев, П. Б. Паршин. – М.: Прогресс, 1987. – С. 44-87.
3. Жаботинська С. А. Посесивна конструкція і концептуальні трансформи // Мова. Людина. Світ: Зб. наук. ст.: До 70-річчя професора М. П. Кочергана / Відп. ред. О. О. Тараненко. – К.: Видавнич. центр КНЛУ, 2006. – С. 178-192.
4. Мечковская Н.Б. Метаязыковые глаголы в исторической перспективе // Язык о языке / Под ред. Н.Д.Арутюновой. – М.: Языки русской культуры, 2000. – С. 363-380.
5. Морозова Е. И. Имя существительное *lie* как когнитивно-дискурсивное образование // національного університету. Серія Романо-германська філологія. – 2000. – №500. – С. 18-26.
6. Морозова О. І. Лінгвальні аспекти неправди як когнітивно-комунікативного утворення (на матеріалі сучасної англійської мови): Дис. ... доктора філол. наук: 10.02.04. – К., 2008. – 491 с.
7. Никитин М.В. Заметки об оценке и оценочных значениях – 2 // Studia Linguistica. – СПб.: Тригон, 2000. – Вып. 9: Когнитивно-прагматические и художественные функции языка. – С. 12-22.
8. Никитин М.В. Основы лингвистической теории значения: Учеб. пособ. – М.: Высшая школа, 1988. – 165 с.
9. Тестелец Я.Г. Введение в общий синтаксис: Учебник. – М.: Российск. гос. гуманитарн. ун-т, 2001. – 800 с.
10. Coleman L., Kay P. Prototype semantics: The English word “lie” // Language. – 1981. – Vol. 57, №1. – P.26-44.
11. Dirven R., Verspoor M. Cognitive Exploration of Language and Linguistics. – Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins, 1998. – 300 p.
12. Forrester J. Lying on the couch // Dismantling Truth / Ed. by H.Lawson, L.Appignanesi. – L.: Weidenfeld and Nickolson, 1989. – P. 145-165.
13. Lakoff G. Cognitive semantics // Meaning and Mental Representations / Ed. by U.Eco, M.Santambrogio, P.Violi. – Bloomington: Indiana University Press, 1988. – P. 118-137.
14. Ricks C. Lies // Critical Enquiry. – 1972. -Vol. 2. – P. 121-142.

